

Kariatiofil:

Dobrač.

IV.

Na dau cerkveuega sejina popoldne se vrši pod lipo razbijanje čebra. To je stara ziljska šega, kakor je sicer ne najdemo nikjer drugje med Slovenci. Pa tudi med Nemci v Ziljski dolini je neznana. Kajti slovenska je — kakor že omenjeno — samo spodnja Ziljska dolina, od Šmohorja dalje je pa dolina nemška. Zadnja slovenska župnija je Brdo. Poslednja slovenska vas v tej župniji, Limarče, je oddaljena samo četrt ure od trga Šmohorja.

Na dan cerkvenega sejma torej obesijo Ziljani na kol lesen čeber. Prijezdijo fautje na lepih zijijskih konjih brez sedla. Drug za drugim jezdijo v diru mimo čebra in vsak ima v roki železen količek, s katerim udari po čeburu. Dirkanje se ponavlja toliko časa, da se čeber sesuje. Ni pa ravno



Razvaline Sv. Višaiij v snegu.

lahko v diru zadeti čeber. Pod čigar udarcem se čeber razuje, ta je zmagovalec. Kot nagrado dobi venček, ki ga natakne na količek; vsi mladeniči potem odjezdijo domov, da oddajo konje.

Nato sledi raj ali ples pod lipo. Tudi to je pristno ziljanski običaj. Dekleta so v slikoviti ziljski narodni noši.

Beseda »raj«, »rajati«, je stara slovenska beseda. Sploh najdemo med slovenskiini Ziljani prav značilne, stare slovenske izraze. Mesto rdeče pravijo »črnevo«. Mesto »pod milim nebom« pravijo »pod jasnim nebesam«. Pred i in e izgovarjajo črko k kot č. Na primer: »čisov« (kisel), »ščera« (sekira), *čētana« (»ketna«, latinsko: catēna, nemško: Kette), »hrušče« (hruške). Črko li izgovarjajo pred i in e kot š. Na primer: »šiša« (hiša), »šiter« (hiter). Ziljsko narečje je zelo podobno rožanskemu. Rož ali Rožna dolina je dolina reke Drave severno od Jiaravank, od Rožeka do Obirja. Obe narečji, ziljsko *m* rožansko, pa sta podobni gorenjsketnu narečju. Tudi naglas je prav isti.

Slovensko podjunsko narečje ima pa popolnoma clrugačen naglas. Sploh je podjmisko narečje mnogo bolj poclobno štajerskcmu nego rožanskemu ali celo ziljanskemu. To je popolnoma, iiaravno, ker Podjuna meji na Štajersko, Rož in Zilja pa na Kranjsko.

Komaj 18 km ziačne črte od vrh. Dobrača so Svete Višarje. Stojc v Kanalski dolini. To je dolina, ki poteka vzpored.no z Ziljsko dolino. Kanalska dolina je podaljšek savske doline. Slovenska govoriga, ki se govori v Kanalski dolini, je ista kot oua, ki sc govooi od Jcsenic clalje proti Trbižu. Zelo slični sta si ziljsko in kanalsko iiarečje.

Kanalska dclina spada zclaj pod Jtalijo. Pred vojuo je prišlo na Svete Višarje vsako leto 60.000 do 80.000 romarjev. Največ romarjev jc prišlo s Kranjske, Spodaje Koroške in Štajerske, torej Slovcnccv. Kar je Bog zdnižil. je človek razdružil. Svete \isarje so po pretežni večini slovenska božja pot. Danes pa pripada ozemlje južno in vzhodno od Dobrača trem državani.

Mater so ločili od otrok. Svetovišarsko Mater božjo so ločili od njenih romarjev. Kdaj bo spet prišel čas, ko bodo padli protinaravni mejuiki mod dolino reke Save, Zilje in med clolino višarske Materc božje? Ko bo spta svobodno romal slovenski romar iz Koroške, Kranjske, Štajerske in Goriške k svoji Materi na Svete Višarje?

Po svoji priprošnji vsemogočna Mati s Svetih Višarij, poruši protinaravne meje! Združi spet, kar je Bog združil. a človek v svoji samovolji ločil. Stri krivične mejuike, potegni svoje otroke k sebi!

Naš pogled z vrh Dobrača naj se ustavi pri Mateii vrh Višarij. naš glas pa naj izzveni v spcv Marijin:

Marija, k Tebi, uboge reve,
lni zapuščeni vpijemo,
objokani otroci Eve
v dolini solz zdihujemo.

Janko Samec:

Čenča Marina.

*Ta čenča Marina res nima spomina!
Ko jutro prisije, si lic ne umije,
pa laskov na glavi si nič ne popravi,
in nosa, ki spi še, si nič ne obriše —
na pol se obleče, na pol se pa neče.*

*Ko stopi iz kočc, se vas zagrohoče,
še ščinkavček z veje v obraz se ji smeje,
še solnce na nebu se grabi za trebuh,
in žabe iz mlake režc se kot spake:
»Ta čenča Marina res nima spominal« —*

*Ko ona zaglcda se v vodi, dc bleda
in rdeča od srda: »Kaj res sem tak grda?«
Poredna vodica pokaže ji lica,
nos, zmršene lase, da komaj spozna se...*

*In čenčo Marino v dno duše je sram,
pa steče opravit se k materi v hram.*